

Názov projektu: STOP BULLYING - NO BULLYING

Bullying medzi študentmi - výskumná správa

Výskumná správa
2021

Na objednávku

TANDEM, n.o.

Realizoval

Web positive, s.r.o.

Prieskum prítomnosti bullyingu medzi žiakmi v slovensko-maďarských pohraničných školách

Výskumná správa

OBSAH

ÚVOD.....	2
CIEĽ VÝSKUMU.....	3
Metódy výskumu.....	3
PREZENTÁCIA, PREDSAVENIE ZÚČASTNENÝCH ŠKÔL.....	4
HLAVNÉ VÝSLEDKY DOTAZNÍKA	6
Frekvencia šikanovania	6
NAJČASTEJŠIE FORMY ŠIKANOVANIA.....	8
REAKCIA NA ŠIKANOVANIE	9
MIESTO ŠIKANOVANIA	11
KYBERŠIKANOVANIE.....	12
ŠKOLA: Je bezpečné miesto?.....	14
Príloha – dotazník pre žiakov	16

ÚVOD

Táto výskumná správa nás informuje o výsledkoch výskumu cezhraničného projektu ¹ s názvom: STOP BULLYING-NO BULLYING. Cieľom projektu je poskytnúť podporu vzdelávacím inštitúciám v oblasti riešenia a prevencie súčasnej rovesníckej šikany.

Projekt pozostáva z troch častí:

1. Prvá časť je výskum, pomocou ktorého zistíme aké sú potreby a požiadavky, troch cieľových skupín, k tejto téme.
2. V druhej časti na základe výskumu vypracujeme a odovzdáme také metódy a nástroje pedagógom, pomocou ktorých budú vedieť zaobchádzať a predísť vzniknutej agresii a šikanovaniu medzi rovesníkmi. Tieto kroky sú najefektívnejšie vtedy, ak sú toho súčasťou aj rodičia. V rámci projektu preto tieto metódy a nástroje chceme odovzdať aj rodičom. Tretej cieľovej skupine - študentom, vypracujeme predmet/krúžok divadelná výchova pomocou ktorej zvýšime ich citlivosť na negatívne následky šikanovania a násilia.
3. Na základe vypracovanej metodiky, v tretej časti projektu, robíme školenia/tréningy a semináre pre pedagógov a rodičov a zároveň zážitkové workshopy pre študentov. Učiteľov a rodičov budeme popri seminároch aj školiť, aby efektívnejšie vedeli používať v praxi tie metódy a nástroje, ktoré sa na seminároch naučili.

Hlavným koordinátorom projektu je Inštitúcia pre inovatívne vzdelávanie (Slovensko), a maďarská Rogersova nadácia pre vzdelávanie zameraná na jednotlivca. Priebeh projektu: 01. október 2020 - 31. január 2022

V našom ponímaní, keď hovoríme o školách máme na mysli konkrétne II. stupeň základných škôl, čiže 10-15 ročných žiakov/-čky, ich rodičov a pedagógov.

¹ Kód projektu: SKHU/1902/4.1/105

CIEĽ VÝSKUMU

Ciele projektu v prvej fáze výskumu:

1. Zhodnotiť v akej miere a forme je prítomný bullying - šikanovanie medzi rovesníkmi na vybraných prihraničných školách.
2. Identifikovať, aké už zaužívané nástroje používajú pedagógovia na prevenciu a riešenie bullyingu medzi študentmi.
3. Nájsť tie kľúčové body, v čom všetky tri cieľové skupiny potrebujú vonkajšiu pomoc, aby našli najvhodnejšiu formu pomoci.
4. Stanoviť diagnózu pre školy, na základe čoho si môžu napláňovať svoje krátko-, stredne-, a dlhodobé inštitucionálne stratégie v tejto téme.

Výskum sa zrealizoval v troch cieľových skupinách: 1. pedagógovia, 2. rodičia, 3. žiaci. Táto štúdia obsahuje výsledky výskumu, ktoré sme robili medzi žiakmi. Ostatní dvaja projektoví partneri zosumarizujú výsledky merané v ostatných dvoch cieľových skupinách.

METÓDY VÝSKUMU

Zber dát sa zrealizoval formou dotazníka na druhom stupni vybraných škôl. Dotazník bol zostavený odborníkmi zo všetkých troch projektových tímov. Pýtali sme sa 10 až 15 ročných žiakov, preto pri formulovaní otázok sme zohľadnili ich vek a snažili sme sa otázky formulovať jednoducho, dbali sme aj na to, aby čas na vyplnenie dotazníka - už aj s vysvetlením a úvodom - nepresahoval čas vyučovacej hodiny (45 minút). Dotazník obsahoval 10 otázok. V každej otázke si žiaci mali možnosť vybrať medzi vopred danými odpoveďami. Pri väčšine otázok mali možnosť vybrať si aj vlastnú odpoveď („Iné“). Tieto otázky sa používajú v kvalitatívnom výskume. Jedna časť otázok je merateľná na 5 stupňovej Likert skále, druhá časť otázok je uzatvorená s možnosťou odpovede áno alebo nie. Dotazníky žiaci vyplňovali dobrovoľne so súhlasom rodičov buď online, alebo v papierovej forme.

Na vyhodnotenie dotazníka sme použili deskriptívnu (opisnú) štatistiku. Použili sme k tomu rôzne ukazovatele priemeru a početnosti ako aritmetický priemer, módu, medián a relatívna početnosť. V analýze výsledkov nám pomôžu výpočty a s nimi súvisiace diagramy a tabuľky, ktoré sú súčasťou vyhodnotenia/analýzy. Súčasťou analýzy je aj podrobná interpretácia odpovedí na otázky. Údaje sme vyhodnotili ako celok podľa jednotlivých krajín (Slovensko, Maďarsko), okrem toho sme porovnali aj výsledky krajín.

PREZENTÁCIA, PREDSAVENIE ZÚČASTNENÝCH ŠKÔL

Školy sme zapojili na oboch stranách pomocou otvoreného projektu. Keďže ide o veľmi citlivú tému chceli sme zapojiť školy ktoré,

- chcú vidieť či v ich inštitúcii je prítomný bullying, a ak áno, v akej miere
- už sa stretli s týmto problémom a chceli by proti tomu efektívne bojovať a predísť tomu
- sú ochotní spolupracovať a zaviazat sa na ročnú spoluprácu a ďalšie vzdelávanie.

Na výberové konanie sa prihlásilo 14 škôl zo Slovenska². Kvôli veľkému množstvu prihlásených škôl sme sa rozhodli, že zvýšime počet zúčastnených škôl vo výskume z päť na šesť. Ako kontrolú skupinu sme vybrali tiež jednu školu. Výber bol realizovaný na základe toho, v akej miere je prítomný bullying v škole. Túto otázku sme skúmali pomocou dvoch nasledujúcich otázok v dotazníku: 1. Všimla si škola akékoľvek znaky šikanovania v predchádzajúcich rokoch medzi žiakmi? Ak áno, ktoré to boli 2. Viete o akejkolvek forme šikanovania medzi žiakmi v súčasnosti? Ak áno, prosím v krátkosti opíšte. Okrem toho pre nás bola dôležitá aj motivácia školy: (Prečo ste sa prihlásili do programu?).

Chceli sme získať čím heterogénnejšiu vzorku, preto školy sme vyberali z troch rôznych krajov (Košice, Nitra, Trnava). Sú medzi nimi aj mestké aj vidiecke školy. /medzi ktorými sú aj mestké aj vidiecke školy. Okrem toho dve z vybraných škôl navštevuje viac ako 100 žiakov. V ďalších školách počet žiakov na druhom stupni sa pohybuje medzi 65 až 90.

Vybrané školy (6) a kontrolná skupina

Názov školy	Mesto	Počet žiakov na druhom stupni ³
Základná škola s materskou školou s vyučovacím jazykom maďarským Jahodná	Jahodná	67
ZŠ s MŠ Móra Kóczána s VJM	Zlatná na Ostrove	88
ZŠ J. Stampayho s VJM	Köbölút/Gbelce	76
Gymnázium a ZŠ Sándora Máraiho s VJM Košice	Košice	118
ZŠ Mihály Borsosa v VJM Veľké Úľany	Veľké Úľany	65
Základná škola s materskou školou s vyučovacím jazykom maďarským Trstice	Trstice	138
Kontrolná skupina		
Základná škola s materskou školou Józsefa Kossányiho s VJM Svätý Peter	Svätý Peter	77

² Výzva na výberové konanie a formulár na prihlásenie sú k dispozícii online na stránke:

<https://www.tandemno.sk/hu/hirek/stop-bullying-palyazati-felhivas-alapiskolak-reszere>

³ Čísla, ktoré školy uviedli v prihláške v čase podania žiadosti, za september - október 2020

Na základe horeuvedenej tabuľky - a na základe vyplnených údajov z dotazníka – vidíme, že nami vybrané školy navštevuje **629** žiakov. Dotazník so šikanovaním v danom časovom intervale vyplnilo 384 žiakov, čo je v priemere **61,05%** zúčastnených. Vzhľadom na čiastočné výsledky jednotlivých škôl, účasť žiakov vo výskume ukazuje veľké rozdiely. V škole s najvyšším počtom zúčastnených vyplnilo dotazník v elektronickej alebo papierovej forme **97,40%** žiakov, a v škole s najnižším počtom zúčastnených vyplnilo dotazník v elektronickej alebo papierovej forme **27,97%** žiakov.

Na výberové konanie v Maďarsku sa prihlásilo päť škôl, preto tu ostal menší priestor pre ďalší výber. Všetky boli mestské inštitúcie: tri z Budapešti, jedna zo Székesfehérváru, ~~jeden~~ jedna z Miskolca. Dve z nich prevádzkuje cirkev, ďalšie dve Klebersbergovo centrum, a piata inštitúcia funguje formou nadácie. Medzi školami je mestská-, prímestská- a sídlisková škola. Je medzi nimi inštitúcia s veľmi malým počtom žiakov, a je aj taká, ktorá funguje ako normálna základná škola alebo 12 ročná škola.

Zaujímavé je porovnať dve vidiecke školy v tom, že jedna je blízko hlavnému mestu, druhá je ďaleko, okrem toho jedna sa nachádza na západe druhá na východe krajiny.

Názov školy	Mesto	Počet žiakov na druhom stupni
Základná škola Móra Ferenc, XVI. obvod Budapešť	Budapešť	270
Základná škola, Gymnázium a Umelecká škola Márie Ward v Budapešti	Budapešť	148
Základná škola Gábora Bethlena a Gymnázium Újreál Kincskereső Tagiskola	Budapešť	47
Baptistická základná škola s materskou školou Nyitott Ajtó v Miskolci	Miskolc	165
Základná škola Mihály Munkácsyho v Székesfehérvári	Székesfehérvár	249

HLAVNÉ VÝSLEDKY DOTAZNÍKA

Pri zostavovaní dotazníka sme museli brať ohľad na cieľovú skupinu – a tak sformulovať otázky, aby aj 10-15 roční žiaci to pochopili, a aby bolo toľko otázok, koľko sú schopní spracovať – museli sme prioritizovať otázky na ktoré sme chceli dostať odpoveď. Chceli sme vidieť, **v akej miere sa žiaci stretávajú s formami šikanovania – definované v odbornej literatúre – na školách, vo všeobecnosti ako svedok** (3. otázka), **a ako dotknutý** (6. otázka). Mysleli sme si, že môžu byť rozdiely medzi tým, čo definujú odborníci ako šikanovanie a čo zažívajú študenti reálne ako šikanovanie. Preto sme chceli vedieť **do akej miery považujú za šikanované správanie oni to, čo za šikanovanie definuje odborná literatúra** (2. otázka). Tak isto, ako sme overovali dvojfázovo či sa už stretli so šikanovaním (vo všeobecnosti a ako zúčastnení), aj to sme hodnotili zvlášť **ako reagujú na šikanovanie** žiaci ak sú jeho aktívnym trpiacim (7. otázka), alebo pasívnymi svedkami (5. otázka). Nie len to sme chceli vidieť do akej miery je šikanovanie prítomné na školách, a do akej miery sa odvážia žiaci požiadať o pomoc, ale aj to, **či považujú pomoc za efektívnu** (8. otázka), a okrem toho, čo si myslia **o motívoch násilníkov** (9. otázka). Keďže online svet má čím ďalej, tým viacej priestoru v živote žiakov, opýtali sme sa ich aj na to, s akými formami **kyberšikanovania** sa stretli najčastejšie (10. otázka). Skúmali sme aj to, ak nie v online priestore dôjde ku šikanovaniu, tak **ktoré sú tie miesta** (a čas), kedy sa žiaci najviac stretávajú so šikanovaním. (4. otázka) Boli sme zvedaví aj na to, že vo všeobecnosti do **akej miery považujú svoju školu za bezpečné miesto** (1. otázka).

FREKVENCIA ŠIKANOVANIA

44% slovenských respondentov odpovedalo, že sa ešte nikdy nestretlo s nami vymenovanými formami šikanovania⁴, ďalších 28,5% sa s nimi stretlo v škole iba zriedkavo. U maďarských respondentov sú veľmi podobné výsledky: **40% ešte nikdy**, a 27,5% iba zriedkavo zažilo niektorú nami vymenovanú formu šikanovania. Z toho vyplýva, že jedna tretina respondentov často, to znamená min. mesačne raz **sa stretne s niektorou formou šikanovania** v školách na oboch stranách hranice. Frekvencia tu má preto veľký význam, lebo podľa definície bullyingu (Olweus, 1999)² na základe pravidelnosti rozlišujeme či ide o jednorázové obťažovanie, alebo dlhodobé školské šikanovanie. Na Slovensku 7% opýtaných respondentov odpovedalo, že pravidelne, to znamená denne, a ďalších 7,5% veľmi často, to znamená týždenne sa stretáva so šikanovaním v škole. V Maďarsku pravidelne, čiže denne 8,5% opýtaných, a 9% veľmi často, čiže týždenne sa stretáva so šikanovaním.

V nasledujúcej tabuľke sme zhrnuli, v akej miere majú skúsenosti so šikanovaním na svojej škole žiaci zo Slovenska aj z Maďarska:

⁴ Vid'. príloha č. 1

Frekvencia šikanovania	Slovensko		Maďarsko	
nikdy	44%		40%	
zriedkavo	28,5%		27,5%	
často	13%	} 27,5%	15%	} 32,5%
veľmi často	7,5%		9%	
pravidelne	7%		8,5%	

3. tabuľka: Frekvencia šikanovania v oboch krajinách

Keď sme otázku položili nasledovne: „TEBA ako často šikanujú“, už 73% (Slovensko) a 67% (Maďarsko) respondentov tvrdilo, že sa im ešte nikdy nestala žiadna forma uvedenej šikany, čo je o 30% viac ako vo všeobecnosti. (Pri „stane sa to zriedkavo“ je toto číslo na Slovensku o 11% menej, čiže len 18%, v Maďarsku o 9% menej, čiže len 19%.) Môžeme to vysvetliť tým, že **viacerí sa stretávajú so šikanovaním ako pasívni svedkovia** než aktívne obeť.

NAJČASTEJŠIE FORMY ŠIKANOVANIA

Dve najčastejšie formy šikanovania, ktoré žiaci na Slovensku zažívajú týždenne alebo denne, sú: **drganie** a **ohováranie, zosmiešňovanie, vysmievanie sa druhému** (v oboch prípadoch 51%). Na treťom mieste je: **štvanie, hnevania, provokácia druhého** (48%). Keď sme sa študentov pýtali, že v akej miere považujú za šikanovanie jednotlivé formy správania sa, z uvedených troch na dve z nich väčšina uviedla, že miernou formou šikanovania je: keď do niekoho drgnú (41%), a ohováranie, zosmiešňovanie, vysmievanie sa druhému (32%). Veľa žiakov považovalo aj tieto formy správania za hrubé, ale oveľa menej ako predošlé. Zdá sa byť opodstatnené, že nakoľko drganie, štvanie, hnevania a provokácia sa nepovažuje za silný prejav šikanovania, žiaci si vo väčšej miere dovoľujú ich voči sebe. Drganie považovalo za hraničné správanie skoro polovica študentov (46%) zo škôl zo Slovenska.

To isté potvrdzujú aj údaje z Maďarska, lebo rovnaké tri formy správania sa umiestnili na prvom mieste: **66%** respondentov má skúsenosť v triede, že do niekoho – pravidelne, mesačne alebo týždenne **drgajú**, viac ako polovica žiakov sa stretlo s tým, že **niekoho hnevali, provokovali, štvili, alebo niekoho ohovárali, zosmiešnili, vysmievali sa niekomu** (v oboch prípadoch 54%). Aj tu platí, že väčšina žiakov drganie nepovažuje, alebo nie vo všetkých prípadoch považuje za prejav šikanovania: 14% to nepovažuje za šikanovanie, 32% to považuje za hraničné správanie sa, 41% to považuje za mierne šikanovanie, 9% si myslí, že je to hrubé šikanovanie, a iba 3%, že je to neznesiteľné šikanovanie. To potvrdzujú aj komentáre žiakov v dotazníku. Vo svojom komentári viacerí študenti z Maďarska vyzdvihli, že drganie nepovažujú za prejav šikanovania, ani ako páchatelia, ani ako obeť, obzvlášť keď sa to odohráva medzi priateľmi.⁵

Šikanovanie z vtipu sa prejavilo aj pri iných formách šikanovania, boli aj takí, ktorí pri posúdení považovali za kľúčové, či naozaj išlo o šikanovanie, „postoj obeť”.⁶

⁵ „Drganie len niekedy zo srandy a iba medzi chlapcami.”

„Pod pojmom „drganie” mám na mysli, keď je preplnená chodba, alebo bežíme na obed, atď.”

„Drganie sa začína na dvore cez prestávku, ale iba z hry a nie ja začínam.”

„Drgajú do mňa: niekedy z vtipu, to prijmem aj ja, ale niekedy nie (to už neprijímam)”

„Podľa môjho názoru ak mi to robí môj/-i priateľ/-ia, s humorom, tak to v tomto ponímaní – na tom nezáleží.”

„Drganie z **vtipu**.”

„Bitku, drganie a vysmievanie **neberiem ako šikanovanie**, pokiaľ sa to odohráva medzi dvoma priateľmi a obaja to **berú s humorom**. Akonáhle vidím, že jeden z priateľov zväžnie a nepríde mu to vtipné, necíti sa dobre, považujem to za šikanovanie.”

⁶ „Vôbec sa mi takéto veci nestávajú, len občas ma **vtipne** podpychnú.”

„Pred pár rokmi (keď sme sa ešte nevedeli prispôbiť), stalo sa párkrát. Pravdupovediac navzájom sme sa podpichovali, ale skôr z **vtipu** ako vážne.

„Na podpichovanie sa treba pozeráť **iba s humorom**, a neuraziť sa. Drganie treba chápať rovnako.”

„Všetko závisí aj od toho **ako sa k tomu stavia obeť**.”

REAKCIA NA ŠIKANOVANIE

Tak ako sme to uvádzali aj v predchádzajúcich častiach, o šikanovaní vedia nielen obeť a páchatelia, ale aj tí ktorí sú len nepriami **pozorovateľmi**. Dôležitou súčasťou vývoja a pretrvania šikanovania je to, ako reagujú tí ktorí nie sú dotknutí, ale vedia o tom (vidia, počujú). Opýtali sme sa ich ako reagujú keď sa stretnú so šikanovaním. Pozorovatelia sa správajú rôzne:

1. aktívnou prítomnosťou môžu šikanovanie podporiť,
2. môžu podporovať alebo schvaľovať šikanovanie (napríklad keď sa smejú, alebo len keď sa dívajú na udalosi)
3. môžu byť nečinní a pasívni, môžu odísť,
4. aktívnym zasahovaním, povzbudzovaním, potešením alebo volaním dospelého o pomoc, môžu chrániť a podporovať šikanovanú osobu.⁷

K otázke „Keď si zažil(a) šikanovanie, stalo sa, že...” sme zadali 14 tvrdení, ktoré sa môžu priradiť k niektorej zo štyroch horeuvedených reakcií. Pri každej si mohli vybrať áno alebo nie. Výsledky sú veľmi podobné na oboch stranách hranice. Výrazná časť respondentov (Slovensko: 80%, Maďarsko: 84%) **tvrdila, že keď boli svedkami šikanovania sami obránili šikanovaného spolužiaka**, a iba 14% (Slovensko) a 20% (Maďarsko) odpovedalo, že sa v takejto situácii postavilo na silnejšiu stranu. V tých prípadoch keď sa rozhodli, že do situácie nevstúpia sami, ale požiadajú o pomoc, najprv volali **ďalšieho spolužiaka** (SK: 66%, HU: 65% respondentov odpovedalo na túto možnosť áno). Potom nasledoval **triedny/-a učiteľ/-ka** (SK: 65%, HU: 61%), **ďalší/-ia učiteľ/-ka** (SK: 55%, HU: 59%), a napokon **rodičia** (SK: 48%, HU: 54%). Ku školskému psychológovi sa obrátilo iba 7% (SK), a 4% (HU), čo môžeme vysvetliť tým, že nie každá škola má vlastného školského psychológa. Pasívne alebo neutrálne správanie svedkov tiež legitimizuje šikanovanie, preto veľmi dôležitý údaj je, že **40%** (SK) a **45%** (HU) respondentov uviedlo, že keď sa stretli so šikanovaním neurobili nič, lebo si mysleli, že to nie je ich vec. 36% (SK) a 42% (HU) odpovedalo, že ani nevedeli na koho sa môžu obrátiť, a viac ako jedna tretina respondentov uviedla (SK: 31%, HU: 35%), že preto neurobili nič, lebo sa báli, že aj im ublížia.

Najviac áno odpovedali v prípade, keď **bránili seba samých** (SK: 70%, HU: 75%). Negatívne dôsledky mlčania sa prejavili medzi respondentmi na Slovensku priamo úmerne: 1. lebo sa bál/a, že mu/jej viacej ublížia, 2. lebo cítil/-a, že sa nemôže na nikoho spoľahnúť, 3. lebo v minulosti poprosil/-a o pomoc, ale toto riešenie sa neosvedčilo, a 4. lebo sa hanbil/-a, že sa stal/-a obeťou šikanovania. Každý z nich dostal 17%. V prípade žiakov v Maďarsku sú čísla veľmi podobné, rozdiely sa ukazujú len minimálne, a to len v pomere jednotlivých možností, ale v

⁷ Táler Orsolya: Šikanovanie medzi rovesníkmi v škole. Čo je potrebné vedieť o šikanovaní a kyberbullyingu ako triedny učiteľ. In: Rola triedneho učiteľa. Príručka (nielen) pre triednych učiteľov. Komárno, TANDEM, 2021, s. 147-159.

priemere **18%** respondentov nič nerobí. 21% sa bojí, že po požiadaní o pomoc ho/ju budú ešte viac šikanovať, 19% odpovedalo, že už sa obrátilo na niekoho, ale to nepomohlo, 17% sa hanbí, alebo sa bojí, že dostane trest, a 15% cíti, že sa nemôže na nikoho spoľahnúť.

V tom prípade, ak požiadali o pomoc: 47%/55% sa obrátilo na spolužiaka/-čku, 45%/52% na rodičov, 43%/49% na triedneho/-u učiteľa/-ku, 27%/36% na iného/-ú učiteľa/-ku, a iba 6%/3% na riaditeľa/-ku alebo školského/-ú psychológa/-ičku.

V nasledujúcej tabuľke sme porovnali aké sú rozdiely medzi dvoma krajinami v tom, koho požiadajú o pomoc obeť a pozorovatelia šikanovania:

POŽIADAL/-A SOM POMOC	AKO POZOROVATEĽ (SK)	AKO POZOROVATEĽ (HU)	AKO OBEŤ (SK)	AKO OBEŤ (HU)
od spolužiaka/-čku	66%	65%	47%	55%
od spolužiaka/-čku (s kým nechodíme do jednej triedy)	26%	22%	20%	19%
od triedneho/-ej učiteľa/-ky	65%	61%	43%	49%
od iného/-ej učiteľa/-ky	55%	59%	27%	36%
od riaditeľa/-ky	11%	12%	6%	7%
od rodičov	48%	54%	45%	52%
od súrodenca	22%	26%	19%	25%
od školského/-ej psychológa/-čky.	7%	4%	6%	3%

4. tabuľka: Spôsob žiadosti pomoci pozorovateľov a obeť v oboch krajinách

Z porovnaní vyplýva, že študenti zo Slovenska aj z Maďarska **sa skôr obrátia pre pomoc ku svojim rodičom ako obeť než pozorovatelia**. Okrem toho môžeme vidieť aj to, že v oboch prípadoch a v oboch krajinách **spolužiak/-čka je prvou osobou ktorému/ej sa zdôveria**. Ďalšou zaujímavosťou je, že v Maďarsku rovnaký počet žiakov požiada o pomoc svojho

triedneho/-u učiteľa/-ku (61%) alebo iného učiteľa/-ku (59%). **V role obete** to už neplatí: žiaci radšej požiadajú o pomoc triedneho učiteľa/-ku (49%) než iného/-ú učiteľa/-ku.

Na otázku, či sa situácia zlepšila po požiadaní o pomoc, 71% žiakov na Slovensku, a 76% respondentov v Maďarsku odpovedalo áno.

MIESTO ŠIKANOVANIA

Chceli sme zistiť aj to, **kedy a kde sa stretávajú** žiaci so šikanovaním. Na základe odpovedí na Slovensku: trieda je najčastejšie miesto šikanovania (66% cez prestávku, 10% na vyučovacej hodine), druhé najčastejšie miesto je chodba (51%), a tretie najčastejšie miesto je dvor (40%). V Maďarsku označilo 58% študentov miesto šikanovania triedu, 52% chodbu, a so 66%-mi sa dostalo na prvé miesto šikanovania školský dvor. Všetky tri miesta sú také, kde je prítomných veľa študentov naraz, preto sa nemôžeme čudovať, že 60% študentov už bolo pozorovateľom nejakej formy šikanovania spolužiaka. WC je menej považované za miesto šikanovania: na Slovensku označilo 31%, a v Maďarsku 15% študentov. Čo je veľmi zaujímavé, šikanovaniu dochádza nielen počas prestávok, ale aj **počas vyučovacích hodín**: na Slovensku 10% respondentov tvrdilo, že sa so šikanovaním stretli počas vyučovacej hodiny v triede, táto hodnota v prípade Maďarska je 18%, ďalšie 4% označili že počas vyučovania na WC, táto hodnota v Maďarsku je 3%.

Žiaci okrem nami vymenovaných miest šikanovania doplnili aj ďalšie miesta ako: šatňa, kde sa prezliekajú pred a po telesnej výchove, jedáleň, autobusová stanica a cesta domov.

KYBERŠIKANOVANIE

Tým, že žiaci trávia čím viacej času v online svete, zvýšilo sa riziko online šikanovania, čo je oproti virtuálnemu svetu menej viditeľná forma šikanovania. Na Slovensku ako miesto šikanovania 32% dostalo internet a 22% telefón. Študenti za najbežnejšiu formu kyberšikany označili **ohováranie v online priestore**, a to na 38%. Potom nasledovalo vylúčenie z online skupiny 23%, a 17% z nich uviedlo zasielanie ponižujúcich a vyhrážajúcich správ. O šikanovaní vo virtuálnom svete alebo cez telefón hlásilo priebežne 34% opýtaných žiakov v Maďarsku (39% internet, 29% telefón). Aj v prípade kyberšikanovania sa stalo, že študenti vnímali šikanovanie len **ako vtip**, nato poukazuje aj nasledujúci koment v dotazníku: „Cez telefón a na internete si navzájom ubližujeme len z vtipu. To nie je ani naozajstné šikanovanie, ale rozptýlenie sa”. /jeden študent/

Podľa výskumov šikanovanie úzko súvisí s predsudkami: Terčom šikanovania sú často osoby marginalizovaných skupín kvôli nejakej vlastnosti, voči ktorej majú ich rovesníci predsudky.⁸ Preto sme chceli vidieť, podľa žiakov **tí ktorí šikanujú druhých, prečo to robia**. Z odpovedí sa jedna časť vzťahovala na obete, a druhá časť na páchatel'ov. V nasledujúcej tabuľke sme vymenovali tie motivačné činitele, ktoré podľa študentov stoja za šikanovaním v oboch krajinách.

9. Čo si myslíš, ten, alebo tí ktorý/-í šikanuje/-ú druhých, prečo to robia?	% odpovedajúcich áno na Slovensku	% odpovedajúcich áno v Maďarsku
Preto lebo, budú populárnejší.	70%	72%
Preto lebo, sú viacerí	61%	64%
Preto lebo, zovňajšok toho/tej koho šikanujú je „iný”.	60%	60%

⁸ Táler Orsolya: Šikanovanie medzi rovesníkmi v škole. Čo je potrebné vedieť o šikanovaní a kyberbullyingu ako triedny učiteľ. In: Rola triedneho učiteľa. Príručka (nielen) pre triednych učiteľov. Komárno, TANDEM, 2021. s. 149.

Preto lebo nikto neobráni toho, koho šikanujú	59%	50%
Preto lebo, sú starší	52%	48%
Preto lebo sú silnejší	52%	46%
Preto lebo ten/tá koho/ktorú šikanujú sa nebije	52%	45%
Preto lebo, správanie sa toho/tej koho šikanujú irituje druhých	49%	56%
Preto lebo, ten/tá koho šikanujú nemá priateľa	47%	42%
Preto lebo, ten koho šikanujú má inú farbu pokožky	47%	34%
Preto lebo, vnútorné vlastnosti toho/tej koho šikanujú je „iný“	39%	48%
Preto lebo, koho šikanujú je lepším žiakom/-čkou	30%	38%
Preto lebo, sú bohatší	26%	26%
Preto lebo, kto je nový/-á toho/tú šikanujú v triede	25%	30%
Preto lebo, koho šikanujú je horším žiakom/-čkou	20%	24%

Preto lebo, sú chudobnejší	8%	10%
----------------------------	----	-----

5. tabuľka: Motivačné činitele, ktoré stoja za šikanovaním v oboch krajinách

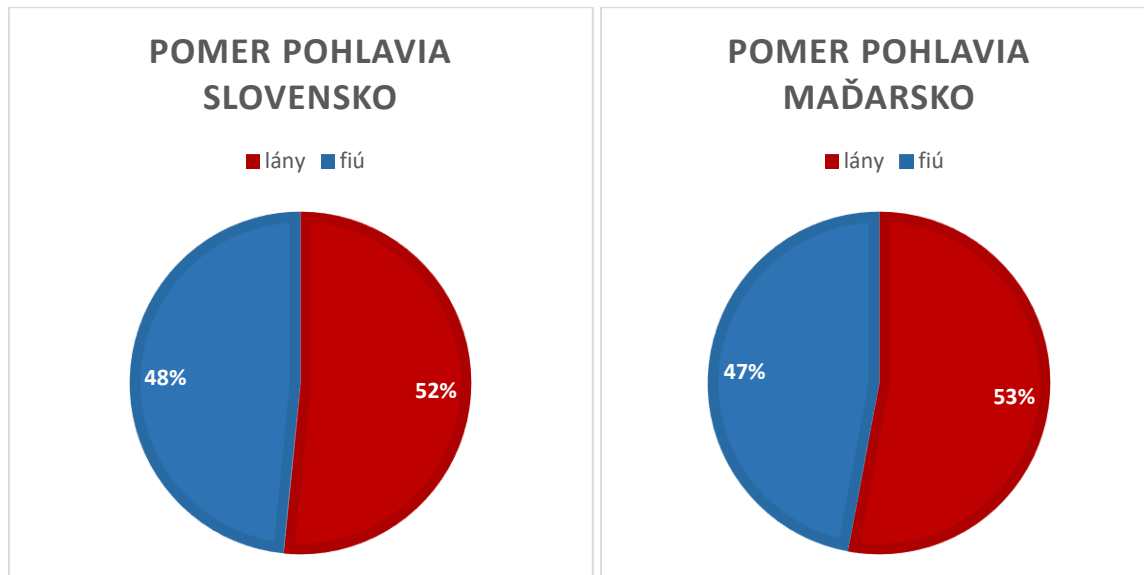
Podľa študentov na Slovensku (70%) aj v Maďarsku (72%), najväčšou motiváciou pri šikanovaní, je **získanie popularity**. Tento údaj nám potvrdzuje, aký veľký vplyv majú svedkovia pri šikanovaní. Veľké percento (SK 61%; HU 64%) si myslí, že dôvodom šikanovania je **početná prevaha** páchatela, 60% študentov na Slovensku aj v Maďarsku si myslí, že šikanovanie je vyprovokované **nejakou vonkajšou vlastnosťou obete**. Na Slovensku väčšina (52%) označila ako dôvod šikanovania, že páchatel je silnejší a ten ktorého šikanujú sa nebije. V Maďarsku väčšina študentov (56%) uviedla, že **správanie sa obete je iritujúce**. Na základe odpovedí od študentov sme zistili, že: ani sociálny status (páchatel je bohatý 26% rovnako na SK aj HU, obeť pochádza z chudobnejších pomerov: SK: 8%; HU: 10%), ani študijné výsledky (ten/tá koho/ktorú šikanujú má lepšie študijné výsledky: SK: 30%, HU: 38%, horšie študijné výsledky: SK: 20%; HU: 24%) nemajú veľký vplyv na šikanovanie.

ŠKOLA: JE BEZPEČNÉ MIESTO?

Pri otázkach bullyingu sme vo všeobecnosti chceli dostať odpoveď aj nato, v akej miere sa žiaci považujú byť prijatí a **cítia sa byť v bezpečí** na svojej škole. Žiaci si museli vybrať zo siedmich pozitívnych tvrdení, ktoré sa vzťahovali na bezpečný priestor školy, či s nimi súhlasia. Kým na Slovensku pri všetkých siedmich otázkach úplne súhlasili, v Maďarsku úplne súhlasili pri šiestich odpovediach. Pri tej otázke: „Učitelia ma vypočujú a pomôžu ak medzi študentmi vznikne problém?“ bolo najviac áno odpovedí na Slovensku (83%), kým tak isto vysoké číslo sme získali v Maďarsku pri otázke: „Väčšina mojich spolužiakov sú milí a radi pomôžu“ (81% s tým úplne súhlasí alebo skôr súhlasí). Pri nasledujúcich piatich tvrdeniach toto číslo sa na Slovensku aj v Maďarsku pohybuje medzi 67 až 77%. Respondenti boli najmenej presvedčení o tom, v akej miere môžu robiť chyby pred druhými: pri tejto otázke na Slovensku iba 61% súhlasilo úplne alebo skôr súhlasilo, a v Maďarsku iba 58%. Na Slovensku 20%, v Maďarsku 24% respondentov vôbec nesúhlasilo, alebo skôr nesúhlasilo s tým, že môžu robiť chyby pred ostatnými spolužiakmi, a v oboch krajinách boli takí, ktorí sa pri tejto otázke nevedeli rozhodnúť (19% rovnako). 42% študentov sa bojí robiť chyby pred a medzi ostatnými. Vysvetlenie na to môže byť to, že ako druhá najčastejšia forma šikanovania je vysmievanie sa niekomu, alebo zosmiešňovanie niekoho. To znamená, že žiaci sa preto boja robiť chyby pred ostatnými, lebo na základe ich skúsenosti sa ľahko môžu stať terčom výsmechu, zosmiešnenia. Pri ostatných tvrdeniach je priemer 10% tých ktorý vôbec nie, alebo skôr nesúhlasia s pozitívnymi tvrdeniami.

Na Slovensku dotazník vyplnilo 384 študentov: 198 dievčat (52%) a 186 chlapcov (48%), kým v Maďarsku ich bolo 683 študentov: 352 dievčat (53%) a 313 chlapcov (47%)

Pomer pohlavia medzi respondentmi v oboch krajinách je skoro rovnaký, preto výber považujeme za reprezentatívny.



1. graf: Pomer študentov podľa pohlavia v oboch krajinách

PRÍLOHA – DOTAZNÍK PRE ŽIAKOV

Dotazník pre študentov
1. Súhlasíš s nasledujúcimi tvrdeniami? (Zakrúžkuj vhodné číslo)

1 – vôbec nesúhlasím, 2 – skôr nesúhlasím, 3 – neviem sa rozhodnúť, 4 – skôr súhlasím, 5 – teljes mértékben útlne súhlasím

Spolužiaci ma prijímajú takého/-ú aký/-á som.	1	2	3	4	5
Náš triedny kolektív je dobrý, preto sa nebojím robiť chyby pred spolužiakmi.	1	2	3	4	5
Väčšina mojich spolužiakov je priateľská a nápomocná.	1	2	3	4	5
Priatelím sa aj so študentmi ktorí chodia do iných ročníkov, alebo tried.	1	2	3	4	5
(Mojich) učiteľov zaujíma ako sa žiaci cítia v škole.	1	2	3	4	5
Ak nastane problém medzi žiakmi, (moji) učitelia si to vypočujú a pomôžu.	1	2	3	4	5
V triede sa viem obrániť	1	2	3	4	5

2. Do akej miery považuješ nižšie uvedené činnosti za vážne šikanovanie? (Zakrúžkuj vhodné číslo!)

1 – nie je to šikanovanie, 2 – je to na hranici, 3 – mierne šikanovanie, 4 – drsné šikanovanie 5 – neznesiteľné šikanovanie

Niekoho zbijú, udrú	1	2	3	4	5
Niekoho prinútiť k niečomu	1	2	3	4	5
Niekoho niekde zatvoria	1	2	3	4	5
Drgajú do niekoho	1	2	3	4	5
Ohovárajú niekoho, vysmieľajú sa niekomu, zosmiešňujú niekoho	1	2	3	4	5
Niekomu niečo zoberú alebo poškodia	1	2	3	4	5
Niekoho vylúčia z komunity a považujú ho za vzduch	1	2	3	4	5
Niekomu sa vyhrážajú, niekoho vydierajú	1	2	3	4	5
Niekoho obchytkávajú	1	2	3	4	5
Niekoho provokujú, štvú, hnevajú	1	2	3	4	5

Ďalšie (pomenuj):

.....

.....

3. Ako často sa vo tvojej triede stretávaš s nižšie uvedenými (Zakrúžkuj vhodné číslo!)

1 – nikdy, 2 – občas (cca. každý polrok), 3 – často (mesačne), 4 – veľmi často (týždenne), 5 – pravidelne (každý deň)

Niekoho zbijú, udrú	1	2	3	4	5
Niekoho prinútiť k niečomu	1	2	3	4	5
Niekoho niečo zatvoria	1	2	3	4	5
Drgajú do niekoho	1	2	3	4	5
Ohovávajú niekoho, vysmieávajú sa niekomu, zosmiešňujú niekoho	1	2	3	4	5
Niekomu niečo zoberú alebo poškodia	1	2	3	4	5
Niekoho vylúčia z komunity a považujú ho za vzduch	1	2	3	4	5
Niekomu sa vyhrážajú, niekoho vydierajú	1	2	3	4	5
Niekoho obchytkávajú	1	2	3	4	5
Niekoho provokujú, štvú, hnevajú	1	2	3	4	5

Ďalšie (pomenuj):

.....

.....

.....

.....

4. Kde a kedy sa stretávaš so šikanovaním v škole? (Zakrúžkuj vhodnú odpoveď!)

V triede cez prestávku	áno - nie
V triede cez vyučovaciu hodinu	áno - nie
Na chodbe cez prestávku	áno - nie
Na toalete cez prestávku	áno - nie
Na toalete cez vyučovaciu hodinu	áno - nie
Na dvore	áno - nie
Na internete	áno - nie
Cez telefón	áno - nie

Ďalšie (pomenuj):

.....

5. Ak si zažila šikanovanie, stalo sa že... (Zakrúžkuj vhodnú odpoveď!)

Neurobil/-a si nič

lebo si sa bál/-a, že aj tebe môžu ublížiť áno - nie

lebo si si myslel/-a, že to nie je tvoja vec áno - nie

lebo si si myslel/-a, že si to dotyčný/-á zaslúži áno - nie

lebo si nevedel/-a na koho sa máš obrátiť áno - nie

lebo iné:

Ochránil/-a si, toho komu ublížili/koho šikanovali áno - nie

Postavil/-a si sa na silnejšiu stranu áno - nie

Informoval/-a si niekoho:

spolužiaka/-čku áno - nie

spolužiaka/-čku (ktorý/-á nie je z triedy) áno - nie

triedneho učiteľa/-ku áno - nie

iného učiteľa/-ku áno - nie

riaditeľa/-ku áno - nie

rodiča áno - nie

súrodenca áno - nie

iskolapszichológusnak áno - nie

školského psychológa/-ičku áno - nie

Ďalšie:

6. Ako často sa S TEBOU stávajú nižšie uvedené v škole? (Zakrúžkuj vhodnú odpoveď!)

1 – nikdy, 2 – zriedkavo (cca. každý polrok), 3 – často (mesačne), 4 – veľmi často (týždenne), 5 – pravidelne (každý deň)

Udrú, zbijú ma 1 2 3 4 5

Nútia ma k niečomu	1	2	3	4	5
Zavrú ma niekam	1	2	3	4	5
Drgajú do mňa	1	2	3	4	5
Ohovárajú ma, vysmieávajú sa mi, zosmiešňujú ma	1	2	3	4	5
Zoberú a poškodia mi niečo	1	2	3	4	5
Vylúčia ma z komunity a považujú ma za vzduch	1	2	3	4	5
Vyhrážajú sa mi, vydierajú ma	1	2	3	4	5
Obchytkávajú ma	1	2	3	4	5
Provokujú, štvú, hnevajú ma	1	2	3	4	5

Ďalšie (pomenuj):

.....

.....

.....

.....

7. čo si robil/-a keď sa Ti stala niektorá z vymenovaných (Udrú, zbijú ma, Nútia ma k niečomu, Zavrú ma niekam, Drgajú do mňa, Ohovárajú ma, vysmieávajú sa mi, zosmiešňujú ma, Zoberú a poškodia mi niečo, Vylúčia ma z komunity a považujú ma za vzduch, Vyhrážajú sa mi, vydierajú ma, Obchytkávajú ma, Provokujú, štvú, hnevajú ma) v šiestej otázke? (Zakrúžkuj vhodnú odpoveď!)

Nikomu som nič nepovedal/-a...

lebo som sa bál/-a, že mi ešte viac ublížia	áno	nie
lebo som mal/-a pocit, že sa na nikoho nemôžem spoľahnúť	áno	nie
lebo som sa hanbil/-a	áno	nie
lebo som sa už ozval/-a, ale nepomohlo to	áno	nie
lebo som sa bál/-a, že ma potrestajú	áno	nie
lebo iné:		

Požiadal/-a som o pomoc

spolužiaka/-čku	áno	nie
spolužiaka/-čku (ktorý/-á nie je z triedy)	áno	nie
triedneho učiteľa/-ku	áno	nie
iného učiteľa/-ku	áno	nie
riaditeľa/-ku	áno	nie

rodiča	áno	nie
súrodenca	áno	nie
školského psychológa/-ičku	áno	nie
iné:		

Obrátil/-a som sa	áno	nie
-------------------	-----	-----

Ešte sa so mnou také niečo nestalo	áno	nie
------------------------------------	-----	-----

Ďalšie.....

8. Ako to cítiš zlepšila sa situácia po tom, ako si požiadal/-a o pomoc? (Zakrúžkuj vhodnú odpoveď!)

a. áno

b. nie

9. Čo si myslíš o tých, ktorý šikanujú druhých, prečo to robia? (Zakrúžkuj vhodnú odpoveď!)

Preto, lebo:

a) sú silnejší	áno	nie
b) sú starší	áno	nie
c) sú viacerí	áno	nie
d) sú bohatší	áno	nie
e) chudobnejší	áno	nie
f) od toho budú populárnejší	áno	nie
g) ten koho šikanujú sa nebije	áno	nie
h) ten koho šikanujú nemá priateľa	áno	nie
i) nikto neobráni toho, koho šikanujú	áno	nie
j) správanie toho/tej koho šikanujú irituje druhých	áno	nie
k) koho šikanujú je lepším žiakom/-čkou	áno	nie
l) koho šikanujú je horším/-ou žiakom/-čkou	áno	nie
m) zovňajšok toho/tej koho šikanujú je „iný“ (napr. účes, výška, postava, pehy, ošatenie, pohlavná zrelosť/nezrelosť)	áno	nie
n) má inú farbu kože koho šikanujú	áno	nie
o) vnútorné vlastnosti toho/tej koho šikanujú je „iný“ (napr. odlišné záujmy, viera, atď.)	áno	nie
p) kto je nový/-á toho/tú šikanujú v triede	áno	nie

q) **Ďalšie (môžeš uviesť viacero prípadov):**

.....

.....

10. Az alább felsoroltak közül előfordult veled valamelyik az interneten? Stala sa Ti už niektorá z nižšie uvedeného na internete? (Zakrúžkuj vhodnú odpoveď!)

Dostal/-a si správu, kde sa Ti vyhrážali alebo vysmievali	áno	nie
Bol o Tebe vytvorený príspevok s urážajúcim, hanebným, klamlivým obsahom	áno	nie
Dostal/-a si správu so sexuálnym textom	áno	nie
Jeden z Tvojich účtov bol napadnutý hackerom, a vytvorili Ti falošný profil	áno	nie
Vylúčili Ťa z online skupiny	áno	nie
Na internete Ťa ohovárali za tvojím chrbtom	áno	nie
Podviedli Ťa a ukradli dôležité informácie, aby to zneužili	áno	nie

Vek:

Pohlavie:

(Vhodnú odpoveď zakrúžkuj, alebo podčiarkni!)

chlapec

dievča

Prieskum prítomnosti bullyingu medzi žiakmi v slovensko-maďarských pohraničných školách

Prieskum a štúdia vznikli v rámci projektu s názvom „STOP BULLYING - NO BULLYING” Interreg V-A Slovakia Hungary Cross Border Cooperation Programme. Číslo projektu: SKHU/1902/4.1/105

www.skhu.eu

The content of this study does not necessarily represent the official position of the European Union.